

Олег Сербін,

канд. іст. наук, ст. наук. співробітник, зав. відділу НБУВ

Скорочений варіант «Рубрикатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського»: оптимізація та уніфікація процесів індексування інформаційних ресурсів

Обґрунтовується необхідність підготовки скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ» як шлях вирішення проблем щодо неоднорідності систематизаційного індексування в бібліотеці. Представлено структуру нового «Рубрикатора НБУВ. Скорочений варіант». Розкриваються особливості його складу та змісту, а також його можливості стосовно оптимізації та уніфікації процесів індексування у бібліотеці.

К л ю ч о в і с л о в а: Рубрикатор НБУВ, скорочений варіант робочих таблиць, змістовність, зміст, систематизаційне індексування.

Підготовка скороченого варіанта робочих таблиць – це вимога часу, оскільки назріла нагальна необхідність вирішення низки методико-технологічних завдань у контексті систематизації інформаційних ресурсів. Основною тут є потреба гармонізації змістовного наповнення Генерального систематичного каталогу бібліотеки зі спеціалізованими систематичними каталогами. Цим і зумовлена актуальність створення такого варіанта робочих таблиць класифікації, який міг би дати відповіді на всі систематизаційні запитання в процесі як централізованого, так і спеціалізованого наукового опрацювання документів. Метою статті є визначення виробничо-технологічної основи створення скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ» та аналіз його структурно-змістовних особливостей.

Оскільки Рубрикатор НБУВ є, по суті, робочими таблицями бібліотеки, то його зміст виступає еталоном щодо процесів організації як Генерального, так і спеціалізованих каталогів. Якщо видання окремих розділів та підрозділів всієї серії Рубрикатора НБУВ планомірно здійснюється протягом останніх десяти років, то підготовка таблиць спеціалізованого характеру не розпочалася ще й досі. Так, за 2004–2014 рр. спеціалістами-систематизаторами НБУВ було підготовлено такі видання з серії «Рубрикатор НБУВ»: «Таблиці територіальних типових поділів» (2004 р.) [11]; розділ «К Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування» (2005 р.) [4]; підрозділ «М1 Технологія деревини» (2006 р.) [5]; підрозділ «М2/7 Виробницт-

ва легкої промисловості» (2007 р.) [6]; «Таблиці етнічних типових поділів» (2007 р.) [12]; підрозділ «М8 Поліграфічне виробництво» (2008 р.) [7]; підрозділ «М9 Фотокінотехніка» (2009 р.) [8]; розділ «Ж Техніка і технічні науки у цілому» (2010 р.) [1]; розділ «Н Будівництво» (2010 р.) [9]; підрозділ «381 Кібернетика. 397 Інформаційна та обчислювальна техніка» (2011 р.) [2]; «И Гірнична справа» (2012 р.) [3]; «Таблиця мовних типових поділів» (2013 р.) [13]. Однак, публікація окремих розділів та підрозділів Рубрикатора НБУВ не вирішила повною мірою проблеми систематизування документів в окремих підрозділах бібліотеки, котрі є фондоутримувачами спеціалізованої літератури.

Вихід з даної ситуації було знайдено в результаті проведення фахівцями НБУВ наукового дослідження «Еволюція класифікацій наук та бібліотечно-бібліографічних класифікацій» (2008–2014 рр.). Зокрема, було встановлено, що, незважаючи на стрімкий розвиток форм організації механізмів систематизування інформації, головним є не просто зміст, а змістовність тієї чи іншої класифікаційної системи, яка виступає базовою інформаційно-пошуковою мовою в контексті організації каталогу бібліотеки. *Зміст – це кількісна характеристика тексту та структури класифікації, а змістовність – це смислова характеристика тексту та структури класифікації. Тобто змістовність класифікаційної системи – це смисл змісту.* Саме оптимізація змістовності дає змогу уніфікувати представлення змісту системи класифікації. Для здійснення оперативного на-

укового опрацювання інформаційних ресурсів у контексті їх систематизації, необхідним є представлення усієї повноти змістовності системи класифікації в рамках оптимального вираження змісту даної класифікації.

Більше того, як показали результати науково-дослідної роботи з вивчення еволюції класифікацій наук та бібліотечно-бібліографічних класифікацій, основою стабільності в аспекті змістовності будь-якого систематизаційного осередку є класифікація наук, що виражає концептуальність основного ряду класифікаційного механізму. Відповідно до класифікації наук, а точніше відповідно до динаміки розвитку наукового знання, відбувається розвиток змістовної складової класифікаційної системи. Навіть зміст основного ряду класифікаційної системи піддається впливу з боку зміни змістовності. Вираження змісту за допомогою різних інструментів, у різних формах та у різні способи призводить тільки до зміни технологічного апарату класифікаційної системи, але ні в якому разі не до зміни змістовності. Адже саме остання відповідає за структурно-сміслову панораму представлення наук, знань, термінів у класифікаційному механізмі. З огляду на це, стало очевидним, що актуальною є підготовка робочих таблиць класифікації такого порядку, щоб вони, по суті, виражали всю змістовність наукової картини знань. Було зроблено висновок, що необхідними є розроблення та підготовка бібліотечних таблиць класифікації, які б за формою були оптимальним варіантом між середніми таблицями для наукових бібліотек і скороченими – для масових. Можливо в даному контексті варто говорити про робочі таблиці бібліотечної класифікації, що ґрунтуватимуться на скороченому варіанті Рубрикатора НБУВ. Це дасть змогу сформулювати такий класифікаційний апарат, де зберігався б весь потенціал повного варіанта таблиць класифікації та було б реалізовано можливість оперативного систематизування інформації.

Враховуючи, що основними напрямками наукової діяльності відділу наукового опрацювання документів НБУВ у контексті систематизації є розроблення робочих таблиць класифікації розділів «Рубрикатора НБУВ», підготовка їх до публікації, впровадження у практику роботи електронного каталогу (ЕК) НБУВ, а також укладання інструктивних, методичних матеріалів, які регламентують основні технологічні процеси наукового опрацювання документів, організації каталогів і в яких розглядаються питання практичного застосування і удосконалення робочих таблиць класифікації за

результатами науково-дослідних робіт 2008–2013 рр., було прийнято рішення про підготовку окремого видання «Рубрикатор НБУВ. Скорочений варіант», оптимізованого за змістовністю та уніфікованого за змістом. Дане рішення зафіксоване у планах здійснення науково-дослідної роботи «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (2014–2016) (Розділ 2. «Лінгвістичне та інформаційне забезпечення сучасних засобів організації бібліотечно-інформаційних ресурсів. Розвиток бібліотечно-бібліографічної класифікації, авторитетний контроль бібліографічних записів»). Зокрема, йдеться про вдосконалення класифікаційної інформаційно-пошукової мови НБУВ у контексті організації електронного каталогу шляхом уніфікації розділів Рубрикатора НБУВ та інтеграції їх змістовної складової в скорочений варіант робочих таблиць класифікації НБУВ.

Таким чином, розпочалася робота над проектом скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ», який охоплює всі розділи знань. Його основні складники – систематична і алфавітна частини. Скорочений варіант «Рубрикатора НБУВ» призначений для систематизації документів, організації систематичних каталогів, картотек, баз даних спеціалізованих відділів бібліотеки. Ним можна користуватися під час виконання інформаційних запитів користувачів, а також у процесі предметизації та індексування документів ключовими словами, обравши алфавітно-предметний покажчик за основу для побудови нормалізованих словників в електронному каталозі.

Систематична частина скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ» містить робочі таблиці класифікації з природничих, технічних, суспільних, гуманітарних наук, сільського і лісового господарства, медицини, а також із загальнонаукового і міждисциплінарного знання, які, за деталізацією, відповідають робочим таблицям ББК для масових бібліотек. Систематична частина налічує понад 2200 рубрик, які є лише частиною величезного масиву рубрик і підрубрик, відкритих у Генеральному систематичному каталозі та ЕК НБУВ. Це тільки основні рубрики кожного розділу. Винятком є розділ «А Загальнонаукове і міждисциплінарне знання», який перебуває на стадії розроблення і налічує в ЕК лише 45 рубрик. Він призначений для відображення загальнонаукових теорій та напрямів, які склалися як результат інтеграції природничо-наукового, технічного, соціогуманітарного

знання (семіотика, системні дослідження, глобалістика тощо). Під час укладання систематичної частини враховувалися зміни, уточнення, доповнення, внесені до ЕК НБУВ останніми роками.

Складники систематичної частини – розділи «Рубрикатора НБУВ», які утворюють основний ряд робочих таблиць класифікації:

- А** Загальнонаукове і міждисциплінарне знання
- Б/Е** Природничі науки
- Б** Природознавство. Природничі науки в цілому
- В** Фізико-математичні науки
- Г** Хімічні науки
- Д** Науки про Землю (геодезичні, геофізичні, геологічні та географічні науки)
- Е** Біологічні науки
- Ж/О** Техніка. Технічні науки
- Ж** Техніка і технічні науки у цілому
- З** Енергетика. Радіоелектроніка
- И** Гірничі справи
- К** Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування
- Л** Хімічна технологія. Хімічні та харчові виробництва
- М** Технологія деревини. Виробництва легкої промисловості. Поліграфічне виробництво. Фотокінотехніка
- Н** Будівництво
- О** Транспорт
- П** Сільське і лісове господарство. Сільськогосподарські і лісгосподарські науки
- Р** Охорона здоров'я. Медичні науки
- С/Ю** Суспільні та гуманітарні науки
- С** Суспільні науки в цілому
- Т** Історія. Історичні науки
- У** Економіка. Економічні науки в цілому
- Ф** Політика. Політична наука
- Х** Право. Юридичні науки
- Ц** Воєнна наука. Військова справа
- Ч** Культура. Наука. Освіта
- Ш** Філологічні науки. Художня література
- Щ** Мистецтво. Мистецтвознавство
- Э** Релігія. Богослов'я. Езотерика
- Ю** Філософські науки. Психологія
- Я** Література універсального змісту

Розділ «А Загальнонаукове і міждисциплінарне знання» призначений для відображення загальнонаукових теорій та напрямів, що склалися як результат інтеграції природничо-наукового, технічного, соціогуманітарного знання (семіотика, системні дослідження, глобалістика тощо). Саме до цього розділу на сьогоднішній день прикута найбільша увага спеціалістів-систематизаторів, котрі викорис-

товують у своїй роботі ББК або ж робочі таблиці, що ґрунтуються на даній класифікаційній системі. Адже після закриття розділу «А Марксизм-ленінізм» виник певний інформаційний вакуум щодо заповнення нового розділу «А Загальнонаукове і міждисциплінарне знання». У скороченому варіанті «Рубрикатора НБУВ» пропонується певна змістовна структура, що віддзеркалює на сьогодні той тематичний спектр інформаційних ресурсів, які не відповідають сповна змістовності вже існуючих, або щойно відкритих розділів та підрозділів. Запропоноване нами тематичне наповнення даного розділу не просто відповідає змістовності сучасних інформаційних ресурсів, воно ще й прогностично-орієнтоване на нові виклики науково-технічного розвитку. Так, розділ «А Загальнонаукове і міждисциплінарне знання» має таку структуру та тематичне наповнення:

- А Загальнонаукове і міждисциплінарне знання**
- Напрями, науки, теорії, проблеми
- А3 Семіотика**
- А30 Загальна семіотика. Абстрактна семіотика**
- А31/35 Семіотика в окремих галузях**
- А4 Системні дослідження**
- А41 Загальні теорії систем**
- А411 Теорія організації. Теорія самоорганізації (синергетика)**
- А42 Спеціалізовані теорії систем. Системний аналіз. Систематика**
- А421 Теорія великих систем**
- А424 Види та типи систем**
- А425 Системний аналіз**
- А427 Системотехніка**
- А6 Інформатика та обчислювальна техніка, кібернетика (теорія керувальних систем), інформатизація і кібернетизація. Інформаційне суспільство**
- А61 Теорія інформації та загальна теорія зв'язку (сигналізації)**
- А62 Інформатика. Обчислювальна техніка**
- А623 Інформатика як галузь народного господарства. Індустрія інформатики**
- А627 Обчислювальна техніка та інші засоби інформації**
- А63 Кібернетика (теорія керувальних систем)**
- А630 Загальна теорія керування**
- А632 Теорія автоматів**
- А633 Теорія складних керувальних систем**
- А634 Теорія самоорганізованих адаптивних систем керування**
- А635 Теорія розпізнавання образів і обробки зображень**

- A637 Штучний інтелект
- A65 **Інформатизація і кібернетизація суспільства (прикладна інформатика і прикладна кібернетика)**
- A7 **Глобальні проблеми сучасності (глобалістика)**
- A71 **Система «інтерсоціальних» проблем**
- A712 **Проблема зміцнення миру (проблема війни і миру)**
- A713 Подолання відсталості та економічне зростання країн, що розвиваються
- A72 **Система проблем «людина – суспільство»**
- A722 Проблема освіти та культури
- A723 Сучасна демографічна ситуація як глобальна проблема
- A724 Біолого-медичні проблеми. Охорона здоров'я
- A73 **Система проблем «суспільство – природа». Екологія. Ноосфера**
- A731 Природні ресурси, енергетична і продовольча проблеми
- A732 Соціальна екологія. Проблема навколишнього середовища та його охорони
Загальні роботи
- A733 Ноосфера
- A8 **Комплексне вивчення людини (людиназнавство)**
- A81 **Методологічні та комплексні проблеми**
- A82 **Людина в системі наук**
- A83 **Людина і людство в сучасному світі**
- A84 **Людина, природа, історія**
- A85 **Людина, культура, техніка**
- A86 **Людина, виробництво, економіка**
- A87 **Моральне, психічне і фізичне здоров'я людини**
- A9 Інші комплексні проблеми сучасності. Науково-технічний прогрес (НТП). Проблема освоєння космосу та інше.

Що ж до інших розділів, то вони охоплюють такі наукові галузі, як природознавство, фізико-математичні, хімічні, біологічні науки, а також науки про Землю. Розділ «Ж/О Техніка. Технічні науки» призначений для систематизування літератури з питань таких прикладних наук, як енергетика, радіоелектроніка, гірнична справа, машинобудування, поліграфічне виробництво, будівництво, транспорт тощо. Він охоплює всю сферу матеріального виробництва, за винятком сільського господарства і лісозаготівель (вони виділені в самостійний розділ «П Сільське і лісове господарство. Сільськогосподарські і лісогосподарські науки»). Наступні розділи також призначені для деталізації літерату-

ри з прикладних наук. Це розділи «П Сільське і лісове господарство. Сільськогосподарські і лісогосподарські науки» і «Охорона здоров'я. Медичні науки». Розділ «С/Ю Суспільні та гуманітарні науки» охоплює публікації з таких наук, як історія, економіка, політика, право, культура, мистецтво тощо. В останньому розділі «Я Література універсального змісту» концентруються відомості про бібліографічні покажчики, словники, енциклопедії, каталоги та інші видання універсального змісту.

Лексичною одиницею «Рубрикатора НБУВ» є класифікаційний індекс і відповідне словесне формулювання – класифікаційна рубрика (слова, словосполучення, фрази). Для побудови індексів застосовано великі (заголовні) та малі літери кириличного алфавіту, арабські цифри, знаки пунктуації (розділові), спеціальні символи. Наприклад, *простий індекс* – це індекс основної таблиці: **M52 Шкіряне виробництво.**

Складний індекс – це комбінація індексу основних таблиць з одним або кількома індексами допоміжної таблиці (типовими). Наприклад:

T3(4УКР)л6 Історичні музеї. Історичні пам'ятки та пам'ятні місця. Охорона історичних пам'яток,

де T3 – індекс основної таблиці (Історія), л6 – поділ Таблиці загальних типових поділів (Установи охорони пам'яток природи, історії та культури), 4УКР – поділ Таблиць територіальних типових поділів (Україна), позначається у дужках.

Складений індекс – це комбінація двох або кількох індексів, кожен з яких – індекс основної таблиці або складний індекс. Наприклад:

Ч75 : Р Бібліографія медичної літератури,
де Ч75 – індекс основної таблиці (Бібліографія. Бібліографознавство), Р – також індекс основної таблиці (Охорона здоров'я. Медичні науки). Двокрапкою позначено відношення між поняттями.

Для деяких розділів наведено таблиці спеціальних типових поділів, які допомагають деталізувати літературу з певних питань. Наприклад:

326-04 Деталі та вузли електричних машин і апаратів,

де 326 – індекс основної таблиці (Електричні машини та апарати. Електромашини- і апаратобудування), -04 – спеціальний типовий поділ (Деталі, вузли, системи), наведений у таблиці 2 спеціальних типових поділів для відділу «Ж/О Техніка. Технічні науки».

Варто зазначити, що пошуковий образ певного документа становлять один або декілька класифікаційних індексів, які разом відображають

зміст цього документа і утворюють його повний індекс.

Методичний апарат скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ» – методичні вказівки, розміщені безпосередньо у тексті робочих таблиць. Це текстові примітки, які уточнюють тематичний зміст рубрик та порядок розташування матеріалу на рівнях ієрархії тощо. Переважно методичні вказівки призначені для систематизації документів та їх пошуку, але вони можуть виконувати лише службові функції (рекомендувати систематизатору способи подальшої деталізації матеріалу або комбінування індексів та ін.).

Методичні функції виконує також апарат посилань: посилання зазначає часткове пересікання змісту рубрик, підпорядкованість одного поняття іншим, які перебувають у різних місцях ієрархії, установлює тематичні зв'язки між рубриками, спрямовує пошук, визначає суміжні за характером поділи.

Крім того, важливим методичним засобом є алфавітно-предметний покажчик (АПП) до систематичної частини скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ» (про що йтиметься нижче), який містить основні поняття, використані при укладанні систематичної частини, в їх прямому та інверсованому вигляді.

Наприклад, для рубрики «Л91 Перероблення плодів і овочів» маємо всі види методичних вказівок: вказівки щодо формування рубрики, уточнення, пояснення змісту, посилання:

Л91 Перероблення плодів і овочів

Під індексом Л91 та його підрозділами збирається також література з консервування плодів і овочів у домашніх умовах

Підготовка плодів і овочів до перероблення; сушіння (в'ялення); консервування цукром і хімічними методами; маринування, квашення, соління, мочіння, заморожування та інші види перероблення

Перероблення рослинної сировини в окремих харчових виробництвах див. під індексами відповідних виробництв

Виробництво рослинних стерилізованих банкових консервів див. Л96

Під час опрацювання надходжень великого значення набувають питання розмежування розділів і підрозділів «Рубрикатора НБУВ». Наприклад, потрібно враховувати, що теоретичні науки (фізика, механіка тощо) вивчають механічні, фізичні явища та їхні закони загалом, механічні і фізичні

властивості речовин – також загалом, а не стосовно певних речовин і матеріалів. А техніка (відділ «Ж/О Техніка. Технічні науки») розглядає механічні, фізичні та інші закономірності відповідно до певних матеріалів, машин, технологічних процесів як теоретичні основи методів і прийомів, технічно доцільних і економічно вигідних для практичного виконання. Питання розмежування дає змогу вирішувати методичний апарат посилань до рубрик «Рубрикатора НБУВ».

Розділи скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ» починаються з переліку основних поділів, які визначають структуру розділів. Наприклад,

Е Біологічні науки

Основні поділи

Е0 Загальна біологія

Е1 Палеонтологія

Е3 Вірусологія

Е4 Мікробіологія

Е5 Ботаніка

Е6 Зоологія

Е7 Біологія людини. Антропологія

Деякі розділи та підрозділи містять таблиці спеціальних типових поділів для деталізації матеріалу з певних питань. Наприклад,

П2 Спеціальне (окреме) рослинництво

Спеціальні типові поділи для деталізації матеріалу з окремих сільськогосподарських рослин та їхніх груп

-2 Біологія виду або групи сільськогосподарських рослин

-3 Селекція, насінництво, сорти. Акліматизація та інтродукція

-4 Агротехніка

При загальному скороченні кількості рубрик робочих таблиць класифікації у деяких розділах залишено досить детальні рубрики. Це зумовлено тим, що ці рубрики охоплюють теми, які користуються підвищеним попитом у користувачів інформації. Наприклад, підрозділ «ТЗ(4УКР) Історія» налічує 40 рубрик, під якими збираються інформаційні джерела про усі періоди української історії – від стародавнього до сучасного. Наприклад,

ТЗ(4УКР)2/3 Стародавня історія України

ТЗ(4УКР)20 Трипільська цивілізація

ТЗ(4УКР)23 Стародавнє населення України

Таври, скіфи, сармати, готи, кіммерійці тощо

Як правило, рубрики містять методичні вказівки:

текстові примітки, які уточнюють тематичний зміст рубрик і порядок розташування матеріалу на рівнях ієрархії та визначають способи подальшої його деталізації, а також посилання, які вирішують питання розмежування тем, процесів, предметів у всьому масиві робочих таблиць класифікації, пов'язують родинні за змістом розділи знань, зас-терігають від прийняття неправильного рішення.

Варто підкреслити, що методичні вказівки до рубрик скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ» час-то відрізняються від методичних вказівок до рубрик Генерального систематичного каталогу і ЕК НБУВ. Наприклад,

ЕК НБУВ	Скорочений варіант «Рубрикатора НБУВ»
Ж37 Матеріали з особливими властивостями	Ж37 Матеріали з особливими властивостями
Ж371 Жаростійкі матеріали	Жаростійкі, ізоляційні, корозійостійкі, особливо тверді (алмази тощо), холодостійкі та інші матеріали
Ж372 Ізоляційні матеріали	
Ж373 Корозійостійкі матеріали	
Ж374 Особливо тверді матеріали Алмази	
Ж375 Холодостійкі матеріали	

Цей приклад наочно демонструє процес «згортання» рубрик під час скорочення їх загальної кількості. Тобто, фактично використовується механізм оптимізації інформації засобами лексичного «згортання», коли зменшення кількості лексичних одиниць призводить до зменшення інформаційного блоку без втрати інформаційної повноти [10, с. 16–17]. Внаслідок чого підрубрики Ж371/Ж375, відкриті під рубрикою Ж37, у скороченому варіанті «Рубрикатора НБУВ» були перетворені на методичні вказівки. Даний процес, зворотний деталізації рубрики, дає змогу не загубити точки доступу до інформації, яка збиралася під скороченими рубриками. Таким чином, потужний методичний апарат дещо компенсує втрату загального обсягу робочих таблиць класифікації.

Важливим методичним засобом є, згадуваний вище, АПП до систематичної частини скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ». Він містить основні поняття, використані при укладанні систематичної частини, в їх прямому та інверсованому вигляді, а також поняття, не включені до систематичної частини, але які також є важливими. За індексом теми або предмета у покажчику можна знайти рубрику, під якою збирається відповідна інформація, з урахуванням аспектів розкриття теми або предмета. Система посилань у покажчику допомагає вирішувати певні питання систематизації документів, розмежування тем між розділами та рубриками. Наприклад:

Україна (4УКР)
 архітектура **Щ11(4УКР)**
 внутрішня політика **Ф3(4УКР)**
 графіка **Щ153(4УКР)**
 драматичний театр **Щ334.3(4УКР)**
 живопис **Щ143(4УКР)**
 історія **Т3(4УКР)**
 з 1917 р. **Т3(4УКР)6**
 період капіталізму **Т3(4УКР)5**
 середні віки **Т3(4УКР)4**
 стародавня **Т3(4УКР)2/3**
 Лівобережна – звільнення від німецьких загарбників **Т3(4УКР)622.12**
 література **Ш5(4УКР)**
 художня **Ш6(4УКР)**
 музична культура **Щ313(4УКР)**
 національна політика **Ф51(4УКР)**
 політична система **Ф3(4УКР)1**
 політичні партії **Ф69(4УКР)**
 Правобережна – звільнення від німецьких загарбників **Т3(4УКР)622.13**
 скульптура **Щ133(4УКР)**
 філософія **Ю3(4УКР)**
 фольклор **Ш3(4УКР)**
 фотографія **Щ163(4УКР)**
 художньо-ігрове кіно **Щ374(4УКР)**

Алфавітно-предметний покажчик складено на основі систематичної частини робочих таблиць класифікації скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ». Він відображає поняття, котрі містяться у систематичній частині таблиць, допомагає розшукати необхідні для індексування поняття й визначити їх розташування в таблицях, а також виявити розосереджені у них класифікаційні характеристики одних і тих самих об'єктів. АПП є допоміжним довідковим апаратом, який полегшує роботу з систематичною частиною таблиць. Тому слід пам'ятати, що, відповідно до правил систематизації, не можна знайдений в АПП індекс вважати за остаточний. За цим індексом необхідно відшукати у систематичній частині таблиць класифікаційну рубрику. Адже у рубриках таблиць містяться деталізація, методичні вказівки, посилання, з якими варто ознайомитись, перш ніж прийняти остаточне класифікаційне рішення.

АПП до скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ» включає понад 10 тис. пошукових одиниць і допомагає швидко визначити розташування необхідних рубрик і понять у систематичній частині робочих таблиць класифікації.

У разі збігу формулювання основної рубрики та таблиць загальних і спеціальних типових поділів типові поділи в АПП наводяться після індексу основних таблиць (відокремлюються комою). Наприклад,

Аварії Ж82; -08*Ж/О,2),

де Ж82 – індекс основних таблиць скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ»,

-08 – індекс спеціального типового поділу для деталізації матеріалу з машин, апаратів, приладів, устаткування, споруд та інших пристроїв,

*Ж/О – індекс відділу технічних наук, в якому застосовується таблиця спеціальних типових поділів,

2) – позначення другої таблиці спеціальних типових поділів.

В АПП наведено деякі загальні, спеціальні та територіальні типові поділи, які не мають самостійного значення і приєднуються до індексів основних таблиць під час систематизації творів друку за тематичними аспектами змісту і формальними ознаками, загальними для усіх або кількох галузей. Наприклад,

Серіальні видання я5

Заводські лабораторії -4*Ж/О,1)

Україна (4УКР)

Терміни, які мають повну і скорочену форми, наведено в АПП в обох формах. При повній формі найменування у дужках надано скорочену форму і навпаки, при скороченій формі – повну. Наприклад,

НАТО (Організація Північноатлантичного договору) Ф4(0)

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) Ф4(0)

Для певних історичних подій, а також у разі представлення понять у таблицях у кількох історичних періодах в АПП наводяться дати. Наприклад,

Революційно-демократичний рух в Україні виникнення Т3(4УКР)47

60–90 рр. XIX ст. Т3(4УКР)51

Для випадків дублювання тематики в АПП наведено обидва індекси. Наприклад,

Інформатика А62; 3970

У випадках, коли певне поняття відображене в АПП синонімами, прямими та інверсованими формулюваннями, для гніздових рубрик вибрано найпоширеніший термін, а від решти термінів до нього надано посилання. Наприклад,

Кадри

кваліфікація див. Кваліфікація кадрів

Гніздова рубрика:

Кваліфікація кадрів У5240; -6*У52/54–У9 підвищення кваліфікації р бібліотечних працівників Ч734.2

АПП також містить рубрики методичного характеру, які роз'яснюють, де потрібно шукати певний предмет або питання. Наприклад,

Розвиток

економічний див. Економічний розвиток індивідуальний див. Онтогенез

Варто зазначити, що в даному виданні скорочених таблиць «Рубрикатора НБУВ» таблиці загальних та спеціальних типових поділів не представлені у вигляді окремої частини. Це вмотивовано тим, що розроблення таблиць загальних та спеціальних типових поділів потребує окремого, спеціалізованого, підходу, що виходить за межі завдань з оптимізації змістовності системи класифікації. Таблиці загальних та спеціальних типових поділів – це важливий допоміжний організаційний апарат, робота над розробленням та вдосконаленням якого виконується залежно від динаміки змістовного наповнення систематичної частини робочих таблиць класифікації. Зокрема, вже підготовлено та надруковано окремі видання з серії Рубрикатор НБУВ – «Таблиці територіальних типових поділів», «Таблиці типових етнічних поділів» та «Таблиці мовних типових поділів». Визначення якісного змістовного та змістового наповнення типових поділів вимагає концентрації окремих зусиль саме у контексті з'ясування повноти та інформативності індексу як лексичної одиниці інформаційно-пошукової мови.

Таким чином, змістова оптимізація робочих таблиць класифікації бібліотеки не призведе до виникнення інформаційного шуму, до «ущільнення знань», а вирішить основну проблему сучасної систематизаційної організації інформаційних ресурсів щодо розрізненості підходів та принципів індексування. Такий скорочений варіант «Рубрикатора НБУВ», що містить всі основні розділи та підрозділи знань, виражені наявністю в Генеральному систематичному та Електронному каталогах бібліотеки, надасть цілісну картину систематизаційних можливостей у процесі аналітико-синтетичного опрацювання документів. Підготовка та видання систематичної і алфавітної частин скороченого варіанта «Рубрикатора НБУВ» забезпечить представлення всієї змістовної повноти Генерального систематичного каталогу та Електронного каталогу НБУВ, дасть змогу оптимізувати наукове оп-

рацювання документів у контексті формування основного та спеціалізованих фондів. Це призведе до гармонізації та уніфікації кінцевого результату у справі формування Електронного каталогу – представлення в ньому бібліографічних записів про інформаційні ресурси та подальшого релевантного їх пошуку читачем-користувачем бібліотеки.

Список використаних джерел

1. Ж. Техніка і технічні науки у цілому / А. Г. Бровкін, Н. О. Артюшенко, С. В. Галицька, І. А. Зарічняк ; голов. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2010. – 239 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).
2. 381. Кібернетика, 397. Інформаційна та обчислювальна техніка / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; [К. В. Лобузін (канд. техн. наук, авт.-уклад.) та ін. ; голов. ред. О. С. Онищенко, акад. НАН України]. – К., 2011. – 249 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).
3. И Гірнична справа / О. О. Сербін (кер.), С. В. Галицька (відп. за вип.), О. К. Коваленко ; голов. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – 387 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).
4. К. Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування / Н. О. Артюшенко, А. Г. Бровкін (кер.), С. В. Галицька, І. А. Зарічняк (відп. за вип.) ; голов. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2005 – 587 с.
5. М1. Технологія деревини / Н. О. Артюшенко, А. Г. Бровкін (кер.), С. В. Галицька, І. А. Зарічняк (відп. за вип.) ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; голов. ред. О. С. Онищенко. – К., 2006 – 198 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).
6. М2/7. Виробництва легкої промисловості: підрозділ / Н. О. Артюшенко [та ін.] ; голов. ред. О. С. Онищенко ;

НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – 374 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).

7. М8. Поліграфічне виробництво: підрозділ / Н. О. Артюшенко [и др.] ; гол. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2008. – 196 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).

8. М9 Фотокінематика / А. Г. Бровкін [и др.]; голов. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – К., 2009. – 227 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).

9. Н. Будівництво / авт. кол. : А. Г. Бровкін (канд. іст. наук, кер.), С. В. Галицька, І. А. Зарічняк (відп. за вип.), В. А. Якушко ; голов. ред. О. С. Онищенко, акад. НАН України ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2010. – 598 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).

10. *Сербін О.* Оптимізація інформації як передумова індексування та систематизації в рамках еволюції структури і функцій бібліотечної науки / Олег Сербін // *Бібл. вісн.* – 2010. – № 5. – С. 16–24.

11. Таблиці територіальних типових поділів / І. І. Багрій, А. Г. Бровкін (кер.), Л. В. Головіна, І. А. Зарічняк (відп. за вип.) ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; голов. ред. О. С. Онищенко. – К. 2004. – 769 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).

12. Таблиця етнічних типових поділів / А. Г. Бровкін, Л. В. Головіна, І. А. Зарічняк; голов. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – 284 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).

13. Таблиця мовних типових поділів / О. О. Сербін (кер.), І. І. Багрій (відп. за вип.), голов. ред. В. І. Попик; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 524 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).

Стаття надійшла до редакції 25.04.2014.

UDC 025.4.02(477-25) VNLU

Oleh Serbin

The reduced version of «Rubricator of V. Vernadskyi National Library of Ukraine»: optimization and unification of processes of indexing of information resources

The publication formulated the need to prepare an abridged version of «The Rubricator of V. Vernadskyi National Library of Ukraine» as a way to solve problems of discontinuity indexing for systematization in library. The structure of the new «The Rubricator of V. Vernadskyi National Library of Ukraine. Abridged version» is presented. It indicates on the structural features and content. The established version of «The Rubricator of V. Vernadskyi National Library of Ukraine. Abridged version» will optimize and standardize the indexing process in library.

К е у о р д с: The Rubricator of V. Vernadskyi National Library of Ukraine, abridged version of the working tables, content-richness, content, indexing for systematization.

УДК 025.4.02(477-25) НБУВ

Олег Сербин

Сокращенный вариант «Рубрикатора Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского»: оптимизация и унификация процессов индексирования информационных ресурсов

В публикации обоснована необходимость подготовки сокращенного варианта «Рубрикатора НБУВ» как путь решения проблем неоднородности систематизационного индексирования в библиотеке. Представлена структура нового «Рубрикатора НБУВ. Сокращенный вариант». Указаны особенности его состава и содержания. Установлено, что этот вариант Рубрикатора позволит оптимизировать и унифицировать процессы индексирования в библиотеке.

К л ю ч е в ы е с л о в а: Рубрикатор НБУВ, сокращенный вариант рабочих таблиц, содержательность, содержание, систематизационное индексирование.